

Nekaj domačih nazorov o vremenu.

(Spisal *prof. dr. Simon Šubic.*)

Na kmetih je stara navada — morebiti ne kaj mlajša kakor človeštvo — prerokovati vreme po marsikaterih znamenjih in prikazkih. V sedanjosti ga prerokuje kmet po „Pratiki“ in po svetnikih, po nebu in po zvezdah, po solncu in po zarji, po živalih in po zeliščih, pa tudi po drugih rečeh, n. pr. po potenju kamenja itd.

Na pol iz norčije, na pol iz nevednosti se je nekdaž obregnil omikanec naših dnij proti strokovnjaku, rekoč: „Zakaj si neki učenjaki toliko belite glave z uganjevanjem, kako bo vreme? Na kmete pojdite, tam zveste, tam se učite, kako se pozve, kaj bo jutri z vremenom!“

In resno je mož pristavil in dejal: „Nikar ne zaničujte vremenske vednosti preprostega kmeta! Mislite, da kmet ne gleda na vetrove? Že imena, katera daje vetrovom bistri Slovenec, pričajo, da jim pripoznava poseben vpliv do lepega in grdega vremena. Po zemljepisnih krajih jih imenuje in po njihovem vremenskem značaju, ko pravi temu „sever“, onemu „burjo“, in razločuje „suho“ in „mokro burjo“. „Krivca“ tudi pozna in „gorenjca“; kmet pozna „suh veter“, ki veje iz severo-vshoda, pozna pa tudi „mokri jug“, ki izvira iz jugo-zahoda.“

„Dokler jeden sam veter veje“, tako smo čuli večkrat kmeta, „tedaj pride le malokdaj kaj dežja: ko se pa tepeta v oblakih dva nasprotna vetrova, tedaj prinese oni, ki zmaga, svoje vreme. V meglah je drug veter, pri tleh drug: dokler se ne spoprime, ne pokaže se, čegavo bo vreme. Jug“, je nadaljeval kmet dalje, „je navlekel veliko mokrine iz tržaškega morja, zapodil je proti naši dolini celo čedo meglá; sedaj mu je pa nad dolino stopil ‚krivec‘ nasproti, sekata se, dež bo!“

Recite vi, ki poznate naše prejšnje razlaganje vetrovnih vplivov, ali se ne razodeva v teh besedah preprostega kmeta nekako slutenje vpliva, ki ga ima do vremena

vrtenje vetrov? Pa tudi učinek vetrov presoja kmet prav po zemljepisnih krajih, le da reče kratko in odločno: „Dež bo, zakaj danes se sliši zvonjenje z ‚Bukovega vrha‘ ali ‚od Filipa in Jakopa‘.“

Da ne govorimo na drobno, omenimo le mimogredé, kako korenita imena ima kmet tudi za nekatere meglene podobe. Mrenaste meglice pozna, veljajo mu za „deževno cvetje“; pa tudi nedolžna „jagnjeta“ vidi, ki se pasó po nebu, ko se mu dež ponuja: drugikrat pa pravi: „Danes se pasejo na miru, ne bo dežja.“

Ker je kmetovalec želel pozvedeti, kakšno vreme pride, ali bo ugodno kmetovanju ali ne, ali bo lepo ali slabo vreme trajalo v prihodnjih dneh in tednih ali ne, rodilo se je v teku dolgih časov nekaj posebnih pregovorov.

N. pr.: Če na svetih 40 mučenikov dan gré dež, dežuje potem celih 40 dnij. Če je pa ta dan vreme lepo, bo leto rodovitno — dobra letina.

Ako na sv. Medarda dan solnce sije, je potem lepo 30 dnij; če pa gre dež, je 30 dnij slabo vreme.

Če na sv. Neže dan solnce sije, pride še tak sneg, da vse špranje zamede.

Če jug pred Svečnico buči, pa po Svečnici molči.

Če pred sv. Jurijem grmi, bo še kaj snega.

Če je okoli sv. Florijana dosti vlage v zraku, okrepcava dež mlado zelenjad. Ljudje pa pravijo: Golida je prepolna, sv. Florijan izliva iz nje srečenosne kapljice po zemlji.

Vinogradniki trdé: Če na sv. Urbana, vinskega patrona, dan dežuje, ni nič prida za vinske gorice; če sije solnce, so pa veseli.

Če na sv. Marjete dan dežuje, dežuje tako, da otava prej splesne, kakor se posuši.

Če se o sv. Dioniziju pripeti kaka nezgodna izpremembra vremena, bo deževalo in prišla bo zgodnja zima.

Če na s v. Martina dan solnce sije, pade v treh dneh sneg.

Tega ni tajiti, da se včasih med letom bistremu opazovalcu odkriva nekaj korenin prihodnjega vremena. Posebno o solnčnih prestopih, kadar se solnce hitro približuje zemlji, kakor v začetku pomladi, v jeseni, ko se solnce zopet hitro odmakuje: v takih dobah se utegne pokazati značaj prihodnjega vremena.

„A vse to je prazno ugibanje“, poreče učenjak, ki je navajen le strogega preiskovanja in poskušanja. — Bodisi, kakor praviš, a nekakega poskušanja vendar-le ne moreš odreči tudi kmetu ne, če poslušas njegove sledeče misli in sklepe.

Ali morebiti ni kmet tudi marljivo opazoval in primerjal učinkov večkratne prikazni, predno je posnel po svoji izkušnji posledek, ki se glasi:

Če se prikažejo tri solnce, je v dveh dneh dež.

Kadar so zvezde prav goste, je tudi kmalu dež.

Kadar sploh suhe skale postajajo mokre, ali kadar izpreminjajo svojo barvo, tedaj pride dež.

Ko pastirji na pašnjah v kaki sicer suhi dolinici zagledajo, da luža izstopi, bode v štirindvajsetih urah dež.

Zarja po zimi zvečer na tankih meglicah pomenja, da pride skoraj drug sneg. Ako pa zarja zvečer prav živo porudeči bele megle, pride drugi dan veter.

Če se pri solnčnem vshodu obzarjena megla hitro posuši in gine, tedaj je rad dež; če se pa zorna megla počasi razide in mine, nadejati se je lepega dne.

Kdor oceni brez predsodka te kratke vzglede, spozna, da kmetiškemu opazovanju vremena ne manjka toliko, kakor trdé tisti zaničevalci, ki vohajo na kmetih povsodi le prazne šege. Takim veččakom vremenoslovja, ki se ravna po telegrafskih vremenskih poročilih, utegnilo bi se primeriti, da bi kmet, ki stoji tikoma njih na dvorišču pred kupom gnojá, s svojim nosom bolje vedel razsoditi, kaj bo z vremenom, kot njihova zapoznala sporočila po telegrafu.

Kar kmetu manjka, to so učenostne vezi med izkušnjami in posameznimi pozvedbami. Tedaj bi kmet bistre glave kakor jih je dovolj med Slovenci, kmet, ki je le toliko hodil v šolo, da razume prvotnih par slik našega prejšnjega spisa, utegnil s pomočjo teh slik in razlaganja predstaviti svoje opazovanje in izkušnje na trdno in veljavno podnožje.

Na ta način bi si kmet pomagal, da bi mu ne bilo treba iskati vremena v zapeljivi „Pratiki“!

Slično kakor v preprostih šegah in pregovorih išče kmet po vseh deželah ključa do prihodnjega vremena tudi v „Pratiki“, češ, „Pratiko“ dajejo na dan poštenjaki-učenjaki, ti morajo vedeti, kaj bo z vremenom! Posebno po „stoletni Pratici“ se zelo ravna ljudje na kmetih pa tudi po mestih — nikar ne tajimo, kar je res! In če jih nje lažnivo — hočem reči: ugibajoče naznanjevanje prihodnjega vremena stokrat goljufa — „Pratika“ ne izgubi nikdar pri njih svoje vremenske veljave.

Kakor širokoustno govore Nemci o prosveti svojega naroda, vendar so tudi njihovi „Kalendri“ napolnjeni s praznim prerokovanjem „stoletne Pratique“. Dejal bi, da razven svetega Pisma ni nobene knjige, ki bi se bila ljudstvu bolje prikupila kot M. Knauerjeva „vedno veljavna hišna Pratika“ ali po njegovem naslovu: „Calendarium oeconomicum practicum perpetuum.“

Po prejšnjih astroloških pratikah, ki so jih dajali na svetlo pred njim Colerus, Rutilio, Benincasa i. dr. je Bamberški opat M. Knauer zvršil svojo večno pratiko okoli srede sedemnajstega stoletja. Razven imenovanih knjig je porabil tudi, kar mu je prišlo do ušes med ljudstvom ohranjenih, od starih časov podedovanih mislij o vremenu.

M. Knauer nikakor ni mislil na širši svet, na občinstvo, ko je sestavljal svojo večno pratiko, namenil je svoj poduk le oskrbniku samostanskega zemljišča. Po tej pratiki naj bi bil oskrbnik spoznaval, kakega vremena je pričakovati, da bo vedel s pridom urejevati dela po polju in po lesih. M. Knauer sam pravi: „Po tej pratiki je mogoče s pravim

pridom opravljati dela po polju in po vinogradih; mogoče je spoznati slaba leta ter ogibati se prihodnje slabe letine in lakote.

Osnoval je pa M. Knauer svojo pratiko prav po starih astroloških vražah, katere prisvajajo zvezdam in dušam rajnkih zemljanov gotove vplive do človeškega življenja in do dogodeb prirodnih.

Sedanji omikani svet po Evropi in drugod se vendar še ni iznebil praznih astroloških mislij, saj v pratikah in koledarjih stoji takoj na prvi strani temeljiti uk starodavnih astrologov: vsakemu letu odloči koledar jednega planetov za vladarja; zdaj n. pr. Solnce, drugič Marta, Saturna, Jupitra, Merkurja, Venero in pa tudi Luno.

M. Knauer ima v svoji pratiki celo 312 jednako veljavnih letnih vladarjev. To se je zdelo Krištofu Hellwigu preveč ter si je leta 1701 izbral izmed njih samo 100 letnih vladarjev. Torej je prav za prav Krištof Hellwig vpeljal „stoletno Pratiko“. Pri tem predelovanju je pa Hellwig zmešal vso štrenjo vremenskega naznanjevanja, zakaj Knauerjeve lastne, po robu knjige pristavljene vremenske pozvedbe je razglasil Hellwig za prerokovano stoletno vreme.

Učenjakom se gnusi, da bi pitali ljudstvo s takimi zmotami, a železna srajca stare navade je tako trdna, da so še celo probujajoče besede duhovitega J. Keplerja odletele kakor bob ob steni.

Književnost.

Slovenska književnost.

Pomladni glasi, posvečeni slovenski mladini. S štirimi slikami. 8. zvezek. Uredil in založil Janez Ev. Zorč. V Ljubljani. Tiskala Katol. Tiskarna. 1898. Cena 30 kr. — „Ko pomlad cvetoča pride“, tedaj se vzbudé srca v novo življenje, tedaj se oglašé novi srčni glasi. Za mladino so se oglašili „Pomladni glasi“, nabrani v sicer mali, a lični knjižici tudi letos uprav za piruhe. Naj bi vzbudili tudi lepih, blažilnih čustev v „spomladnih srcih“. Tako lepega in prikupljivega, zabavnega in poučnega berila — kdo bi ne privoščil ljubi slovenski mladini? In le-tej tudi letos, v osmič že, posvečujejo ljubljanski bogoslovci svoje skromno delo, a gotovo ne zadnje v vrsti mladinskih del. „Mladina“, ki je vajena slastnih romanov, bo pomilovalno odložila knjižico. Naj bi jo rajša prebrala — prav vso. Zato bo pa tisti, ki ima še dobro, nepokvarjeno srce, s tem večjim zanimanjem bral, in gotovo mu ne bo ostalo srce prazno, — naj že prebere sličico iz življenja sv. Stanislava, ali o stanovitnosti zamorske deklice Marije Mabube. Veselo se bo spominjal „preteklih“ dnij ob „slikah mladih dnij“, sočutje pa se mu bo vzbudilo ob sliki iz mestnega življenja „Ivanka“. „Za vero in denar“, prizor iz življenja kristijanov-mučencev, izvabi ti solzo v oči. Ta ljubezen do vere, ta stanovitnost v njej — in celó pri triletnem dečku! In na drugi strani: ta ostudna nehvaležnost in izdajalstvo, ta grozovita neobčutnost in neusmiljenost! „Ta je postavljen v padec in v vstajenje!“ Kako resnično se je izpolnila in se izpolnjuje ta beseda. „Sv. Germana“

je mala igrice s petjem v treh dejanjih. „Mala“ res — ali zala in prikupljiva po vsebini in obliki. Med vsem tem pa lepe „legende“ o cveticah, kakor bi te cvetice hotele posebej še okrasiti šopek v vezani besedi, katerega so zvili pripovedovalci v nevezani. S kratka: lična knjižica blažilne vsebine v lepem jeziku in pisana z gorkim srcem. Krasé jo še štiri slike, katerih druga, „Velikonočni blagoslov“, ti utegne vzbuditi tudi željo, da bi bil resnica. — Na str. 20. je pač neljuba tiskovna pomota v letni številki 1577 mesto 1567. Ali bi ne kazalo mesto „znabiti“ rabiti „morebiti“? (Str. 106.) — H koncu: naj bi se knjiga razprodajala in brala, kakor je z vsmo pisana za mladino! M. B.-c.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matica Hrvatske“ za leto 1897.

Hrvatske narodne pjesme. Odio prvi. Ju-načke pjesme. Knjiga druga. Uredio Dr. Stjepan Bosanac. Velika osmerka. Str. 455. Cena za člane 1 gld. 50 kr. Knjižarska cena 2 gld. 50 kr.

Veliko zaslugo si je pridobila „Matica Hrvatska“ z nabiranjem narodnega pesništva. Že lansko leto je priobčila veliko (82) narodnih pesmij, in letos podaje svojim členom prav lepo in dobro urejeno zbirko narodnih pesmij o slavnem in imenitnem junaku vseh Jugoslovanov, o Kraljeviću Marku. — Objavljenih je v tej drugi knjigi 72 narodnih pesmij, katere štejejo nič manj nego 11.845 stihov. V dodatku (str. 321—447) se nahajajo različne in jednake